Συνέντευξη με τις Χιλιανές ακτιβίστριες-πολιτικούς Elisa Giustinianovich, Alejandra Salinas Inostroza και Viviana Soledad Delgado Riquelme

Η Συνέντευξη πραγματοποιήθηκε την 21η Οκτωβρίου του 2022 από την Ρόζα Βασιλάκη και τον Γιώργο Σουβλή, ένα μήνα μετά την απόρριψη του νέου Συντάγματος στη Χιλή, από τους Χιλιανούς ψηφοφόρους στο Δημοψήφισμα του Σεπτεμβρίου. Με ποσοστό 62% οι Χιλιανοί απέρριψαν τον νέο καταστατικό χάρτη, παρά το γεγονός ότι η ανάγκη να αποκτήσει η χώρα νέο σύνταγμα είχε αναγνωριστεί από το 80% των ψηφοφόρων το 2020. Τον Δεκέμβριο του 2022, δύο μήνες μετά την επίσκεψη των Χιλιανών ακτιβιστριών στην Αθήνα, 14 κόμματα που εκπροσωπούνται στο Κογκρέσο και τρία κινήματα κατέληξαν σε συμφωνία για την έναρξη μιας νέας συντακτικής διαδικασίας. Η συμφωνία προβλέπει την εκλογή από τους πολίτες των 50 ατόμων που θα συντάξουν το κείμενο, ένα όργανο που αποκαλείται Συντακτικό Συμβούλιο. Το κείμενο της συνέντευξης μετάφρασε και επιμελήθηκε η Κατερίνα Σεργίδου.

***Η συνέντευξη θα δημοσιευτεί σε δύο μέρη. Ακολουθεί το πρώτο μέρος**:

Ποιο είναι το πολιτικό σκηνικό μέσα στο οποίο θεσμοθετείται το νέο Σύνταγμα; Ποια είναι η πολιτική κατάσταση που ξετύλιξε αυτή τη διαδικασία;

Μπ.Σολεδάδ: Μιλώντας από τη θέση της κοινωνικής ηγέτιδας και της διανοούμενης-ακτιβίστριας, ιδιότητες που με συνοδεύουν για ένα μεγάλο μέρος της ζωής μου, συγκεκριμένα από την ηλικία των 14 ετών, θα έλεγα πως αυτό που πυροδότησε αυτή την κατάσταση ήταν πρώτα από όλα όσα συνέβησαν στην Κόγια. Η Κόγια υπήρξε ανέκαθεν ένας τόπος ιδιαίτερα εχθρικός στον Πινοσέτ, ένας τόπος στον οποίο έλαχε να αγωνιστεί ενάντια στον δικτάτορα. Με την έλευση της δημοκρατίας είχαμε πολλές ελπίδες και όνειρα. Φτιάξαμε μια χώρα που θέλαμε να είναι καλύτερη από αυτήν που είχαμε πριν και πιστεύαμε ότι είχαμε αφήσει πίσω τον φόβο. Όμως γίναμε ατομικιστές, γίναμε πρόβατα, αρχίσαμε να σκύβουμε το κεφάλι και για σχεδόν 30 χρόνια βρισκόμασταν σε λήθαργο. Συνέβησαν πολύ άσχημα πράγματα και τα αφήσαμε να συμβούν γιατί μας ένοιαζε μόνο η τσέπη μας. Μας άρεσε να ρέει το χρήμα και ας προερχόταν από τον πλουσιότερο, χωρίς να έχει σημασία αν ο πλούσιος γινόταν πλουσιότερος. Ήμασταν ικανοποιημένοι και μόνο που έρεε το χρήμα και έτσι συνεχίζαμε να έχουμε σκυμμένο το κεφάλι. Όμως η νεολαία μας δεν ήταν σκυμμένη, ήταν με το κεφάλι όρθιο, και έτσι όπως κοιτούσε ψηλά έλεγε: «Αυτό είναι κακό, οι γονείς μας, η γενιά τους έπεσε

σε λήθαργο. Εμείς όχι.»Τότε οι νέες και οι νέοι βγήκαν στο δρόμο και είπαν: «Όχι. Θα υπερασπιστούμε τους γονείς μας.» Τους αυξάνουν τα εισιτήρια των λεωφορείων και των δημόσιων μέσων μεταφοράς κατά τριάντα πέσος. Τριάντα από 'δώ, τριάντα από 'κεί φτάνουμε τα 60. Και αν κάνουμε την πρόσθεση για το ποσό σε μηνιαία βάση θα δούμε ότι δεν βγαίνουν τα νούμερα. Ο κατώτατος μισθός είναι πολύ μικρός. Έτσι λοιπόν οι νέες και οι νέοι είπαν «όχι».

Με ένα σάλτο του τουρνικέ στο μετρό άρχισε η κοινωνική μας εξέγερση, μια εξέγερση απαραίτητη. Οι νέες και οι νέοι ξύπνησαν και όσες/ους από εμάς κοιμόντουσαν, ξύπνησαν τους γονείς τους. Ήμασταν η γενιά του φόβου. Δεν μπορούσαμε να μιλήσουμε για τίποτα, δεν μπορούσαμε να πούμε ότι ο Πινοσέτ είναι κακός, γιατί κάποιος μπορούσε να έρθει, να σε πετάξει από το λεωφορείο και να εξαφανιστείς. Οπότε εμείς μεγαλώσαμε με φόβο, αλλά αυτές και αυτοί όχι. Ήταν γενναίες και γενναίοι. Δυστυχώς υπήρξαν και παραβατικά στοιχεία που εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση, υπήρξαν λεηλασίες. Αυτό έκανε πολλούς ανθρώπους της γενιάς μου να φοβηθούν και για αυτό δεν τους άρεσε η εξέγερση. Όμως ακόμα και σε αυτούς που δεν άρεσε εισέπραξαν τα επιδόματα που τους δόθηκαν, αυτοί που δεν τους άρεσε εκμεταλλεύτηκαν όλα όσα τους έδωσε το κράτος χάρη στην κινητοποίηση των νέων μας. Και κάπως έτσι περάσαμε από μια κοινωνική έκρηξη σε ένα νέο Σύνταγμα.

Αλ.Σαλίνας: Να προσθέσω ότι η δυσαρέσκεια αφορούσε επίσης την εκπαίδευση, την υγεία, τομείς που ήταν σε πολύ κακή κατάσταση. Οι φοιτητές/τριες ήταν χρεωμένοι με δάνεια για χρόνια προκειμένου να πάρουν ένα πτυχίο και τα πολιτικά κόμματα δεν ανταποκρίνονταν στα λαϊκά αιτήματα. Η πολιτική κάστα, αυτοί που βρίσκονται στο κοινοβούλιο είχαν και έχουν τεράστιους μισθούς και δεν ήξεραν ούτε πόσο κοστίζει ένα κιλό ψωμί, δεν ήξεραν ούτε πόσο κοστίζει ένα εισιτήριο λεωφορείου. Επομένως ναι, υπήρχε μια απόλυτη αποσύνδεση από τη γη και τον λαό. Όπως έλεγε πριν και η Diana, και είναι πολύ σημαντική αυτή η λεπτομέρεια, εκτός από την αύξηση κατά τριάντα πέσος, εκτός από την υποχρηματοδότηση της δημόσιας υγείας, υπήρχαν και υπάρχουν σοβαρά προβλήματα με το εκπαιδευτικό σύστημα. Η εκπαίδευση εκτός από ακριβή, δεν είναι ούτε ποιοτική, δεν προετοιμάζει νέους/νέες επαγγελματίες. Υπάρχει επίσης πρόβλημα στέγασης. Όμως αυτό που ξεπερνά τα πάντα είναι το πρόβλημα με το νερό. Η Χιλή είναι η μόνη χώρα της Λατινικής Αμερικής που έχει ιδιωτικοποιήσει το νερό με αποτέλεσμα πολλά εδάφη να παραμένουν χωρίς νερό λόγω των καλλιεργειών και των εξορύξεων. Αυτά έτσι για να συμπληρώσω λίγο την εικόνα. Δεν ξέρω αν θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο...

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς.: Ναι, υπάρχουν δύο όψεις, που αποτελούν πλευρές του ίδιου ζητήματος. Στην πραγματικότητα, αυτό που έκανε τον πληθυσμό να δυσανασχετεί περισσότερο είναι η έλλειψη υλικών πόρων για την διαβίωση και την επιβίωση. Αν λάβουμε υπόψη την απουσία σίτισης, στέγασης, αξιοπρεπούς εργασίας και αξιοπρεπούς σύνταξης διαπιστώνουμε ότι έχουμε ένα κρατικό σύστημα επικουρικού χαρακτήρα που τελικά διαμεσολαβεί όλες τις υποχρεώσεις του κράτους μέσω της ιδιωτικής δραστηριότητας. Έτσι κάθε τι δημόσιο περνά στην ιδιωτική σφαίρα. Πρόκειται για κατάλοιπο της δικτατορίας που κληρονομήσαμε και με την θέσπιση του Συντάγματος του 1980, του Συντάγματος που έχουμε σήμερα. Αυτή η συνθήκη απολήγει σε βαθιά κοινωνικά προβλήματα στα

οποία περιλαμβάνεται και η καθιέρωση αυτού του επικουρικού κράτους που περιορίζει την κρατική δραστηριότητα και τις δυνατότητες άσκησης πολιτικής στο ελάχιστο. Έτσι, λοιπόν το μετα-δικτατορικό κοινοβούλιο δεν διαθέτει βασικά μεταρρυθμιστικά εργαλεία ή τελοσπάντων έχει ένα πολύ χαμηλό ταβάνι που το εμποδίζει να προχωρήσει σε μετασχηματισμούς. Αυτό γιατί ότι υπάρχει ένα διωνυμικό εκλογικό σύστημα που απαιτεί την συμφωνία των 2/3 της ολομέλειας για να γίνουν συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, πράγμα πρακτικά ανέφικτο.

Πρόκειται για ένα συνταγματικό κλείδωμα, προϊόν των ισχυόντων συνταγματικών νόμων που περιορίζουν τη δυνατότητα του κράτους να δράσει. Για παράδειγμα η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος είναι αντισυνταγματική διότι το κράτος δεν μπορεί να ανταγωνιστεί την ιδιωτική πρωτοβουλία. Δεν μπορεί να ανταγωνιστεί τις ιδιωτικές κλινικές, γι' αυτό και η δημόσια υγεία είναι επισφαλής. Το κράτος δεν μπορεί να παράσχει επαρκή χρηματοδότηση στη δημόσια υγεία χωρίς την διαμεσολάβηση των ιδιωτικών κλινικών και χωρίς να πληρώνει υπερτιμολογήσεις. Το ίδιο συμβαίνει και με το εκπαιδευτικό σύστημα. Το κράτος δεν μπορεί να ανταγωνιστεί τα ιδιωτικά πανεπιστήμια ή τα ιδιωτικά σχολεία, οπότε όλα γίνονται μέσω επιδοτήσεων ή διαγωνισμών. Αυτό προφανώς οδήγησε σε μια βαθιά κοινωνική κρίση στην οποία ήρθε να προστεθεί το γεγονός ότι για περισσότερα από 30 χρόνια δεν υπήρξε η πολιτική βούληση να αλλάξει αυτή η κατάσταση. Γι’ αυτό υπάρχει αυτή η τεράστια ψαλίδα. Δεν κατέστη δυνατό να ξεπεραστεί η ελιτοποίηση του κοινοβουλίου, αυτού του πολιτικού σώματος. Η σύνθεση είναι ενδεικτική αφού η συμμετοχή των ανώτερων τάξεων στο Εθνικό Κονγκρέσο δεν ήταν ποτέ μικρότερη από 70%. Για να το πω αλλιώς, ο λαός υποεκπροσωπείται συντριπτικά. Μόνο οι ανώτερες τάξεις κατορθώνουν να εκπροσωπούνται. Αυτό οδηγεί αναπόφευκτα στην αποσύνδεση του πολιτικού σώματος από την κοινωνική πραγματικότητα του πληθυσμού. Όπως έλεγε η Αλεχάνδρα, οι πολιτικοί δεν γνωρίζουν βασικά πράγματα για το πώς ζουν οι άνθρωποι: για τις συνθήκες συνωστισμού, τις τιμές, τις δημόσιες συγκοινωνίες. Δεν έχουν ιδέα σε ποιες συνθήκες ζουν οι άνθρωποι και αυτό οδήγησε στην συσσώρευση αγανάκτησης και εν τέλει στην κοινωνική εξέγερση. Η κοινωνική εξέγερση δεν ήταν κάτι απροσδόκητο για όσες και όσους από εμάς είναι πολιτικά ενεργοί εδώ και πολλά χρόνια. Ήταν κάτι που βλέπαμε να έρχεται, επειδή ακριβώς η ζωή είναι αβίωτη. Το βλέπαμε να έρχεται αλλά η ελίτ δεν το προέβλεψε λόγω του βαθμού αποσύνδεσής της με την πραγματικότητα. Και έτσι το παρουσίασαν ως κάτι το απροσδόκητο. Με τη σειρά της η κοινωνική εξέγερση πυροδότησε αναπόφευκτα την συντακτική διαδικασία. Βεβαίως οι κοινωνικές οργανώσεις, οι πολιτικές οργανώσεις είχαν ήδη εδώ και πολλά χρόνια εντοπίσει την ανάγκη για ένα νέο Σύνταγμα. Για αυτόν τον λόγο το αίτημα για ένα νέο Σύνταγμα υιοθετήθηκε γρήγορα, μέσα σε μια εβδομάδα από τη στιγμή που ακούστηκε στον δρόμο και αυτό υποχρέωσε το πολιτικό σώμα να προχωρήσει στην συνταγματική αλλαγή που θα επέτρεπε την αλλαγή. Είναι παράδοξο, το ισχύον Σύνταγμα δεν προέβλεπε καν την νομική οδό που θα επέτρεπε την αλλαγή του.

Ε: Δηλαδή δεν υπήρχε η δυνατότητα για καμία αλλαγή;

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς.: Ναι, υπήρχε ένα άρθρο για τη συνταγματική μεταρρύθμιση που απαιτούσε

απαρτία των 2/3, αλλά δεν υπήρχε η δυνατότητα να αλλάξει εντελώς το Σύνταγμα, να θεσπιστεί ένα νέο Σύνταγμα. Το σύνταγμα έπρεπε να μεταρρυθμιστεί προκειμένου στη συνέχεια να επιτρέψει την ριζική αλλαγή του. Έτσι ξεκίνησε η συντακτική διαδικασία. Αυτό είναι το πλαίσιο.

Μπ.Σολεδάδ: Να προσθέσω μια λεπτομέρεια που είναι πολύ σημαντική. Παρόλο που είναι αλήθεια ότι το πολιτικό σύστημα δεν είχε προβλέψει αυτές τις εξελίξεις και παρόλο που τα κοινωνικά κινήματα είχαν επίγνωση της ανάγκης για συντακτική διαδικασία, δεν υπήρχε ηγεμονία, ούτε υπήρχε επικεφαλής, αυτή η εξέγερση ήταν ακέφαλη. Ήταν ο κόσμος που βγήκε μπροστά διεκδικώντας, και μέσα σε αυτή την αναταραχή ήταν τα κοινωνικά κινήματα αυτά που μπόρεσαν να σηκώσουν το λάβαρο και να πουν ναι, αυτά είναι και τα δικά μας αιτήματα. Κατά κάποιο τρόπο η έλλειψη νερού, η απουσία στέγης, η απουσία εκπαίδευσης και υγείας δημιούργησαν μια συσσώρευση ελλείψεων. Δεν υπήρξε κάποιος που βγήκε και είπε θα οργανώσουμε το κίνημα με τον τάδε τρόπο ή ότι επιλέγουμε αυτού του τύπου την αλλαγή. Η κίνηση του κόσμου ήταν εκρηκτική και δεν ήταν διαχειρίσιμη. Είναι λοιπόν σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε ότι ούτε τα πολιτικά κόμματα, ούτε οι κοινωνικές οργανώσεις, ούτε κανένας άλλος είχαν την ηγεμονία στο κίνημα. Ωστόσο σήκωσαν τα λάβαρα του αγώνα και ο κόσμος στοιχήθηκε και στήριξε τον αγώνα.

Μέχρι σήμερα εξακολουθούν να γίνονται διαδηλώσεις στην κεντρική πλατεία. Κάθε Παρασκευή διαδηλώτριες και διαδηλωτές, βγαίνουν στο δρόμο και συνεχίζουν να διεκδικούν τα κοινωνικά δικαιώματα που τους αξίζουν. Ένα άλλο ζήτημα είναι αυτό για το οποίο μιλούσε η συντρόφισσά μου προηγουμένως. Ότι έχουμε πολιτικούς που είναι απίστευτα αποσυνδεδεμένοι με τους τόπους τους. Όμως ξέρετε, δεν φταίνε οι πολιτικοί, αλλά ο κόσμος. Το έχουμε ονομάσει σύνδρομο του γαιοκτήμονα. Το αυτονόητο είναι οι τοπικοί σύμβουλοι ή ο δήμαρχος να κατάγονται από την τοπική κοινότητα σε έναν δήμο σωστά; Επειδή υποτίθεται ότι πρέπει να διορθώσουν τα προβλήματα της κοινότητάς τους. Όμως αυτό δεν συμβαίνει. Μόνο μερικοί από αυτούς κατάγονται από τις τοπικές κοινωνίες. Δεν είναι κοινωνικοί ηγέτες και ακτιβιστές. Πρόκειται απλώς για ανθρώπους που φαίνονται καλοί επειδή μοιράζουν χειραψίες και ασπασμούς. Έτσι ο κόσμος θεωρεί ότι είναι δικοί του, οικείοι. Επιλέγουν ανθρώπους από την Λας Κόντες για να είναι δημοτικοί σύμβουλοι στις κοινότητές τους, επιλέγουν ανθρώπους από τα ανατολικά για να είναι δήμαρχοι στις κοινότητές τους. Σήμερα, για παράδειγμα, στο Μανιπού έχουμε για δήμαρχο έναν από τους πλουσιότερους ανθρώπους στη Χιλή, ο οποίος μάλιστα αποφοίτησε από το Κούμπρες . Έχουμε επίσης τον Οράσιο Σαλγκέρα, ο οποίος επίσης ζει στα ανατολικά, είναι μαέστρος, και επειδή εμφανίστηκε στην τηλεόραση, ο κόσμος τον ψήφισε. Έχουμε βουλευτές που δεν ξέρουν καν τι είναι το τουρνικέ στο μετρό. Και όμως αυτούς τους ανθρώπους εκλέγουμε. Λέω λοιπόν ότι όταν οι πολιτικοί είναι διεφθαρμένοι, φταίει ο κόσμος. Γιατί αντί να κοιτάζει μπροστά, κοιτάζει προς τα πάνω, ελπίζοντας ότι αυτοί που βρίσκονται στην κορυφή θα του λύσουν τα προβλήματα. Και γιατί τους αποκαλούμε γαιοκτήμονες; Επειδή στη Χιλή υπήρχε και υπάρχει γη. Και ο ιδιοκτήτης της γης ήταν ο γαιοκτήμονας και ο γαιοκτήμονας μπορεί να σε χτυπούσε, να κακοποιούσε τη γυναίκα και τα παιδιά σου, αλλά ήταν το αφεντικό και εσύ ήσουν ο υπηρέτης και αυτό εξακολουθεί να ισχύει στη χιλιάνικη κοινωνία.

Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου Συντάγματος; Ποιες τομές είχε σκοπό να επιφέρει;

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς.: Στην καρδιά της συνταγματικής αλλαγής βρίσκεται η ισχυροποίηση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Μάλιστα το πιο σημαντικό της σημείο ήταν ακριβώς το άρθρο για τα θεμελιώδη δικαιώματα, το οποίο περιλαμβάνει όχι μόνο τα κοινωνικά δικαιώματα, αλλά και τα αστικά, τα πολιτισμικά, τα πολιτικά και άλλα. Αλλά τα κοινωνικά δικαιώματα βρίσκονται στην καρδιά της αλλαγής επειδή ήταν τα πιο απαιτητικά, τα πιο αναγκαία και τα πιο επείγοντα για τον πληθυσμό. Τέσσερις ήταν οι άξονες στο επίπεδο των θεμελιωδών δικαιωμάτων: υγεία, στέγαση, εκπαίδευση και εργασία. Υπάρχει μόνο ένα άρθρο για τα θεμελιώδη δικαιώματα, το άρθρο 19, το οποίο είναι πολύ γενικό και δεν αντιμετωπίζει πραγματικά τους πολίτες ως υποκείμενα με δικαιώματα ακριβώς διότι βρισκόμαστε κάτω από τη λογική του επικουρικού κράτους. Δεν προβλέπεται κάποια μέθοδος συνταγματικής προσφυγής σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του κράτους. Υπάρχει η δυνατότητα συνταγματικής δράσης μόνο σε περίπτωση παραβίασης των περιουσιακών δικαιωμάτων, αλλά όχι των κοινωνικών ή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ένα πολύ βασικό ζήτημα λοιπόν ήταν αυτό των κοινωνικών δικαιωμάτων, δηλαδή το δικαίωμα σε ένα δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, σε ένα εθνικό σύστημα υγείας, σε ένα εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, δηλαδή σε δικαιώματα που δεν έχουμε.

Όσον αφορά το εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και συνταξιοδότησης, είναι ιδιωτικό. Είναι ένα σύστημα ατομικής χρηματοδότησης και προφανώς οι άνθρωποι με χαμηλότερα εισοδήματα ή με μεγάλα διαστήματα ανάμεσα στις διαφορετικές περιόδους εργασίας τους, που είναι αποτέλεσμα των συνθηκών όσων εργάζονται σε επαγγέλματα οικιακής εργασίας και φροντίδας –κυρίως οι γυναίκες, δεν έχουν τελικά πρόσβαση σε αυτό και καταλήγουν να συνταξιοδοτούνται με 40 ευρώ το μήνα και με το κράτος να συμπληρώνει μέχρι 170 ευρώ το μήνα, για να εγγυηθεί μια ελάχιστη σύνταξη η οποία είναι απολύτως ανεπαρκής. Ο κατώτατος μισθός είναι περίπου 400 ευρώ, αλλά δεν τηρείται η καταβολή όλου του ποσού παρά μόνο στις δημόσιες υπηρεσίες και σε ορισμένες μεγάλες εταιρείες. Σε γενικές γραμμές, ο κατώτατος μισθός δεν τηρείται επειδή υπάρχει η ημερομίσθια (ή ωρομίσθια) εργασία και γενικά γιατί το δικαίωμα στην εργασία είναι ρυθμισμένο με πολύ προβληματικό τρόπο.

Υπάρχει μια μορφή εργασίας, η ημερομίσθια, η οποία δεν προβλέπει συμβάσεις που επιτρέπουν την διεκδίκηση σταθερών ωρών εργασίας με σταθερό μισθό. Στην πραγματικότητα εργάζεσαι προσπαθώντας να επιτύχεις στόχους. Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που εργάζονται υπό αυτό το καθεστώς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Στην πραγματικότητα εργάζονται με πλήρες ωράριο ή πολύ περισσότερες ώρες και με μισθούς που συχνά είναι χαμηλότεροι από τον κατώτατο μισθό. Όπως αντιλαμβάνεστε, οι συντάξεις, η κοινωνική ασφάλιση, η δημόσια εκπαίδευση, το εθνικό δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα αποτελούν βασικούς πυλώνες της μεταρρύθμισης, οι οποίοι είναι τρομερά επισφαλείς και αυτό προφανώς προκαλεί τα προβλήματα που περιέγραφε η Μπιμπιάνα: δεν αναπτύσσεται η κριτική σκέψη, δεν μπορεί να αναπτυχθεί με ελευθερία και με τεκμηριωμένο τρόπο, επειδή δεν υπάρχει ποιοτική εκπαίδευση στη Χιλή, ποιότητα νοούμενη ως την εκπλήρωση

ορισμένων βασικών στόχων και αξιών.

Συγκεκριμένα οι αίθουσες διδασκαλίας είναι υπερπλήρεις, οι εκπαιδευτικές συνθήκες είναι άθλιες, υπάρχουν βασικές ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή και εκπαιδευτικούς και βέβαια οι συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών είναι επισφαλείς αφού ανάμεσα σε άλλα, το επάγγελμά τους δεν προστατεύεται επαρκώς από την εργατική νομοθεσία.

Έτσι ένα από τα ζητήματα που βρίσκονται στην καρδιά της συνταγματικής αλλαγής , έχει να κάνει με την κατοχύρωση θεμελιωδών δικαιωμάτων και συγκεκριμένα κοινωνικών δικαιωμάτων, διαδικασία που αποτελεί την αφετηρία για έναν κοινωνικό μετασχηματισμό. Και βεβαίως να πούμε ότι εκτός από την κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων, η συνταγματική αλλαγή περιλαμβάνει αλλαγές σε οικολογική και φεμινιστική κατεύθυνση.

Οι αλλαγές σε σχέση με το φύλο είχαν πολύ ενδιαφέρον, η συζήτηση ήταν πολύ επίκαιρη και συνδεδεμένη με τα φλέγοντα αιτήματα του φεμινιστικού κινήματος στη Χιλή την τελευταία δεκαετία. Βεβαίως και το περιβαλλοντικό ήταν σημαντικό θέμα ωστόσο δεν ήταν τόσο καινούριο. Αντίθετα η πιο πρόσφατη φάση του φεμινιστικού κύματος άρχισε να δυναμώνει το 2015 ενώ το 2018 και το 2019 πήρε μαζικά χαρακτηριστικά. Μάλιστα προηγήθηκε, πρόλαβε την εξέγερση με την πιο μαζική πορεία που είδε η Χιλή μεταπολιτευτικά. Πρόκειται για ένα μαζικότατο κίνημα το οποίο βρίσκεται υπό ανάπτυξη και διαμόρφωση τα τελευταία χρόνια και αυτό του επιτρέπει να έχει πολύ σημαντικό αντίκτυπο στην συνταγματική διαδικασία καθώς και στην συντακτική συνέλευση. Με αυτόν τον τρόπο η έμφυλη οπτική που επιτρέπει αγκαλιάζει με διαθεματικό τρόπο ιστορικά αιτήματα όπως:

Τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα, την ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευση, την αναγνώριση της οικιακής εργασίας και της εργασίας στην φροντίδα. Η έμφυλη προοπτική όμως αφορά και το δικαστικό σύστημα σε επίπεδο αρχών, όπως είναι η αρχή της ουσιαστικής ισότητα και χωρίς διακρίσεις που επιτρέπει την συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα, αξιώματα και θεσμούς του κράτους. Έτσι λοιπόν η έμφυλη οπτική διατρέχει όλο το κείμενο.

Μπ.Σολεδάδ: Να προσθέσω μόνο κάτι πολύ σύντομα. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι η λέξη γυναίκα θα υπάρχει για πρώτη φορά στο Σύνταγμά μας. Αυτό μόνο.

Ελ. Γκιουστινιάνοβιτς: Στο νέο σύνταγμα συμπεριλαμβάνονται οι γυναίκες και τα μη συμμορφούμενα ως προς το φύλο άτομα, οι ιστορικά αποκλεισμένες ομάδες κατονομάζονται για πρώτη φορά. Οι αυτόχθονες πληθυσμοί, οι λοατκι, τα άτομα με αναπηρία, οι ηλικιωμένοι, τα παιδιά και οι έφηβοι, οι γυναίκες...

Όλες αυτές οι κατηγορίες συμπεριλαμβάνονται και κατονομάζονται στο συνταγματικό κείμενο και αποτελούν υποκείμενα ειδικής προστασίας ακριβώς επειδή είναι πιο ευάλωτα. Αυτά όσον αφορά την φεμινιστική προοπτική του Συντάγματος. Όσον αφορά την οικολογική προσέγγιση θα πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχει μια σημαντική συμβολή από ακτιβίστριες-ες για το περιβάλλον, από ανθρώπους που υπερασπίζονται τη γη και το νερό.

Είμαι από το Μαγαγιάνες, που είναι η νοτιότερη περιοχή της Χιλής. Εκεί, για παράδειγμα, έχουμε έναν πολύ ισχυρό αγώνα κατά της εκτροφής σολομού, επειδή είναι μια πολύ καταστροφική και πολύ επιβλαβής βιομηχανία, ελάχιστα ρυθμισμένη, η οποία εγκαθιστά τα κλουβιά της στα φιόρδ και προκαλεί ανεπανόρθωτη ζημιά στη θάλασσα. Στη συνέχεια αυτό που συμβαίνει είναι να εγκαταλείπονται οι υποδομές και οι βιομηχανίες να μετακινούνται σε άλλο χώρο. Μένουν λοιπόν τα πάντα εγκαταλελειμμένα, όλα αυτά τα απόβλητα, το νερό χωρίς οξυγόνο. Υποβαθμίζονται και καταστρέφονται ολόκληρες περιοχές.

Καλέσαμε πολλές ακτιβίστριες, πολλές φεμινίστριες, αγωνίστριες για το περιβάλλον, ακτιβίστριες βάσης, που μας επέτρεψαν να δώσουμε αυτές τις διαφορετικές όψεις στο συνταγματικό κείμενο. Μάλιστα από οικολογικής άποψης, το πιο καινοτόμο πράγμα είναι ότι η φύση ενσωματώνεται ως υποκείμενο δικαίου, κάτι που είχε ήδη γίνει σε άλλα συνταγματικά κείμενα της Λατινικής Αμερικής. Το νερό κατοχυρώνεται ως ανθρώπινο δικαίωμα. Παύει να αντιμετωπίζεται δηλαδή το νερό σαν ένα ιδιωτικοποιήσιμο αγαθό. Διότι σήμερα το δικαίωμα χρήσης του νερού παραχωρείται, αντιμετωπίζεται σαν να ήταν ιδιωτικό και όχι δημόσιο αγαθό. Πλέον αυτό αλλάζει και το νερό γίνεται κοινωνικό αγαθό, μη εκμεταλλεύσιμο.

Αυτό ήταν ένα τεράστιο επίτευγμα στο πλαίσιο της λειτουργίας του συμβουλίου, αγωνιστήκαμε για την ενσωμάτωση της έννοιας του φυσικού κοινού αγαθού ακατάλληλου για εκμετάλλευση. Αυτή η έννοια αφορούσε τόσο το νερό όσο και τον αέρα. Επίσης τέθηκε το ζήτημα της προστασίας των κοινών αγαθών: δάση, υγρότοποι, τυρφώνες, η αναγνώριση της αισθητικότητας των ζώων. Τέλος, για πρώτη φορά έγινε εφικτό να ενσωματωθούν ή να αναγνωριστούν τα συλλογικά δικαιώματα των αυτοχθόνων. Είναι αυτή η εγκαθίδρυση της έννοιας της πολυεθνικότητας που έτσουξε περισσότερο, που προκάλεσε την μεγαλύτερη δυσαρέσκεια στον πληθυσμό και που τελικά χρησιμοποιήθηκε ως αιχμή του δόρατος στην εκστρατεία απόρριψης του νέου συντάγματος.

Ε: Όταν λέτε πολυεθνικότητα;

Μπ.Σολεδάδ: Αναφερόμαστε σε ένα έθνος που περιλαμβάνει όλους τους άλλους πληθυσμούς που υπήρχαν εκεί πριν να αποικιστεί η γη: τους Μαπούτσε, τους Αϊμάρα, τους Σελνά. Η Χιλή είναι μια μεγάλη χώρα που εκτείνεται σε μεγάλο μήκος, οπότε από το βορρά ως το νότο υπήρχαν άνθρωποι πριν από την άφιξη των Ισπανών και πάντα έμεναν στο περιθώριο, τους υποτιμούσαν, η γλώσσα τους δεν ήταν σεβαστή, ούτε η κουλτούρα τους, ούτε ο τρόπος ζωής τους. Στο νέο σύνταγμα αυτή η συνθήκη επαναπροσδιορίζεται.

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς.: Πολυεθνική χώρα όπως η Νέα Ζηλανδία, ο Καναδάς, η Κολομβία, η Βολιβία. Μιλάμε για την αναγνώριση ότι, μέσα σε μια χώρα, μέσα σε ένα κράτος, συνυπάρχουν διαφορετικές πολιτικές και πολιτισμικές κοινότητες, προϋπάρχοντες αυτόχθονες λαοί, για την αναγνώριση ότι προϋπήρχαν της ίδρυσης του χιλιανού κράτους. Η αναγνώριση αυτού του γεγονότος σημαίνει ότι η Χιλή θεωρεί τον εαυτό της ως πολυεθνική χώρα. Δηλαδή ότι υπάρχουν διαφορετικά έθνη που συνυπάρχουν μέσα σε μια ενιαία, αδιαίρετη χώρα. Αυτός ο ενιαίος, αδιαίρετος χαρακτήρας του

κράτους διατηρείται, αλλά το κράτος αναγνωρίζει ότι υπάρχουν πολλές εθνότητες, πολλοί λαοί, πολλές κοινότητες που συνυπάρχουν μέσα στην ίδια αδιαίρετη επικράτεια. Όμως αυτό χρησιμοποιήθηκε ως αιχμή του δόρατος της καμπάνιας απόρριψης του νέου συντάγματος. Επικράτησε δηλαδή η εντύπωση ότι με την πολυφωνία οι αυτόχθονες θα έχουν περισσότερα δικαιώματα από τους Χιλιανούς, ότι οι αυτόχθονες θα διαιρέσουν τη χώρα, ότι θα χρειάζεται διαβατήριο για να μετακινηθείς από τη μια κοινότητα στην άλλη...

Αλ.Σαλίνας: Ότι αν σκότωναν έναν Χιλιανό, δεν θα μπορούσε να αποδοθεί δικαιοσύνη, ή το αντίστροφο...

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς: Αυτού του είδους τα ψέματα, τα fake news διαδόθηκαν πολύ.

Μπ.Σολεδάδ: Είναι τόσο απλοϊκή αυτή η ιδέα. Διότι ο ποινικός κώδικας δεν έχει αλλάξει. Και εδώ επίσης επιστρέφουμε στο ζήτημα της επισφάλειας στην εκπαίδευση...

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς: Εν ολίγοις, το έργο που κάναμε στο Συμβούλιο ήταν να συγκεντρώσουμε αυτή την πληθώρα αιτημάτων που συσσωρεύτηκαν επί δεκαετίες, ακόμη και επί αιώνες, διότι η διεκδίκηση της αναγνώρισης των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων χρονολογείται από αιώνες. Έτσι λοιπόν όλα αυτά τα ιστορικά αιτήματα συγκεντρώθηκαν, μεταφράστηκαν σε συνταγματικό όπλο και καταγράφηκαν στο κείμενο. Όμως πρόκειται για αιτήματα που έχουν διεκδικηθεί από ποικίλες ομάδες μέχρι σήμερα και έτσι δεν επιτεύχθηκε μια πραγματική συνοχή. Δηλαδή υπήρχαν κάποια ζητήματα που προκαλούσαν αρνητικά συναισθήματα σε κάποιες ομάδες και άλλα ζητήματα που ενοχλούσαν άλλες ομάδες. Οι διαφορετικές κοινότητες και ομάδες δεν κατόρθωναν πάντα να καταλαβαίνουν τους αγώνες και τις ιδιαιτερότητες των άλλων. Γενικά ο λαός της Χιλής δεν καταλαβαίνει τον αγώνα των ιθαγενών, συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες δεν αντιλαμβάνονται, δεν συναισθάνονται τα αιτήματα των γυναικών και των μη συμμορφούμενων ατόμων ως προς το φύλο. Άλλοι πάλι δεν κατανοούν τα οικολογικά αιτήματα. Και έτσι ενώ υπήρχαν πολλοί λόγοι για να εγκριθεί το κείμενο, αρκούσε να μην άρεσε σε κάποιον ένα από τα χαρακτηριστικά του κειμένου για να το απορρίψει. Και αυτό το φαινόμενο ακριβώς συνέβη στην περίπτωση του δημοψηφίσματος.

Αλ.Σαλίνας: Η συνταγματική διαδικασία ήταν πολύ σημαντική τόσο από συμβολική-ηθική άποψη, αλλά και από την άποψη της δυνατότητας να ονειρευτούμε κάτι διαφορετικό, να αποτυπώσουμε σε αυτό το σύνταγμα τα δικαίωματα όλων των ατόμων, ένα παράδειγμα, των νευροδιαφορετικών ας πούμε. Όλων των ανθρώπων, χωρίς εξαιρέσεις. Προσπαθήσαμε πραγματικά να συμπεριλάβουμε τους πάντες. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ένα σύνταγμα είναι κάπως γενικό ή ότι κάποια πράγματα μπορούμε να τα βρίσκουμε και στην πορεία. Όμως όχι, εμείς προσπαθήσαμε να τα κατονομάσουμε, να τα ορίσουμε. Και αυτή η αποφασιστικότητά μας να τα αλλάξουμε όλα, να κάνουμε κάτι πολύ μεγάλο είναι που έκανε το κείμενο τόσο περίπλοκο στην κατανόηση. Νομίζω ότι ήμασταν πολύ... και χρησιμοποιώ τον πρώτο πληθυντικό γιατί ήμασταν και μέλη της συντακτικής συνέλευσης υποστηρίζοντας τα άτομα που συνέτασσαν το Σύνταγμα αλλά μερικές φορές ήμασταν εκεί ασκώντας πίεση και σε αυτά. Αυτό συνέβη με την εκπαίδευση, με την υγεία. Σε αυτά τα ζητήματα όλοι

βρίσκονταν εκεί ασκώντας πίεση. Προσέξτε, αυτό επίσης συνέβαλε στο ότι επεκτάθηκε τόσο, στο ότι ήταν ένα λεπτομερές σύνταγμα. Φυσικά, αυτό ήταν καλό, πολύ καλό, αλλά ήταν επίσης μια συνθήκη που δυσκόλεψε τη διαδικασία...

Ελ. Γκιουστινιάνοβιτς: Ήταν μια αδυναμία για την καμπάνια υποστήριξης, επειδή έπρεπε να δώσουμε πολλές εξηγήσεις.

Μπ.Σολεδάδ: Είναι απίστευτο το πόσα fake news κυκλοφορούσαν και πόσο ο κόσμος τα πίστευε. Η τηλεόραση, αυτό το κουτάκι, συνέβαλε στο να καλλιεργηθεί ο φόβος, στο να φοβάται ο κόσμος όσες/ους υποστήριξαν την συνταγματική αλλαγή. Επιπλέον κυκλοφόρησε η φήμη ότι θα αλλάζαμε την σημαία της χώρας, ότι θα αλλάζαμε τον εθνικό ύμνο και άλλα τέτοια. Οι άνθρωποι το πίστεψαν και ξέρετε ότι, στη Χιλή, το αίσθημα του ανήκειν, του πατριωτισμού, είναι πολύ δυνατό. Ο κόσμος δεν ήταν σε θέση να καταλάβει ότι το κείμενο που ετοιμαζόταν ήταν απλώς το νομοθετικό πλαίσιο και ότι οι ίδιοι οι νόμοι θα σχεδιάζονταν από τους βουλευτές. Και να σας πω και κάτι; Μιλάμε για ένα πάρα πολύ καλό νομοθετικό πλαίσιο. Να μιλήσω ως κοινωνική αγωνίστρια. Εμείς αγωνιστήκαμε για πολλά χρόνια μέχρι να κατορθώσουμε να κινητοποιήσουμε τις/τους πολίτες, να τους πείσουμε να συμμετέχουν. Το προσπαθήσαμε για χρόνια χωρίς να καταφέρνουμε να έχουμε συμμετοχή. Οργανώναμε στρογγυλά τραπέζια για να αναγκάσουμε την κυβέρνηση να μας ακούσει. Μάλιστα το 2010 προτείναμε τον νόμο 20500 για τη συμμετοχή των πολιτών. Φανταστείτε δηλαδή ότι η χώρα μου έπρεπε να κάνει ένα νόμο για να ακουστούμε ως άνθρωποι και οργανώσεις. Αυτός ο νόμος τέθηκε σε ισχύ το 2011. Αλλά ξέρετε πότε τον είδα να εφαρμόζεται; Όταν φτιάχτηκε αυτό το σύνταγμα, όταν δόθηκε χώρος σε κοινωνικές αγωνίστριες/ες, σε ακτιβίστριες/ες, όταν μπορέσουμε να τους πούμε τι συμβαίνει στις περιοχές. Πραγματικό αυτό το Σύνταγμα ήταν πιο ανθρώπινο, ενδιαφερόταν για τις λεπτομέρειες και γι' αυτό μας άλλαξε τόσο πολύ.

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς: Μου ξέφυγαν δύο πολύ σημαντικά θέματα, επειδή αναφέραμε τα κοινωνικά δικαιώματα, την οικολογική προσέγγιση και την έμφυλη οπτική. Η διεύρυνση της δημοκρατίας, όπως ανέφερε προηγουμένως η Μπίμπι. Έχουμε σήμερα μια δημοκρατία υπό κηδεμονία. Είναι αυτό το δημοκρατικό σύστημα που εγκαθιδρύθηκε μετά την δικτατορία. Όμως δεν υπάρχει πραγματική, συμμετοχική, διαφωνούσα, ανυπάκουη και «παρεκκλίνουσα» δημοκρατία. Όχι δεν υπάρχει κάτι τέτοιο στη Χιλή. Το μόνο δικαίωμα δημοκρατικής συμμετοχής είναι η ψήφος, το δικαίωμα ψήφου, οι μηχανισμοί συμμετοχής είναι καθαρά συμβουλευτικοί.

Η όποια διαφωνία όμως δεν αντανακλάται κάπου. Οι συμβουλευτικοί μηχανισμοί δεν μπορούν να ανατρέψουν μια συνθήκη. Δεν υπάρχει καν η υποχρέωση αναφοράς των αποτελεσμάτων των μηχανισμών διαβούλευσης, πολύ περισσότερο των δεσμευτικών. Δεν έχουμε νόμους για λαϊκή πρωτοβουλία, δεν έχουμε κοινοτικά ή περιφερειακά δημοψηφίσματα, δημοψηφίσματα ανάκλησης, δεν υπάρχει δεσμευτικός μηχανισμός στη δημοκρατία μας, ούτε υποχρέωση αναφοράς των πράξεων όσων συνταγματικά κατέχουν δημόσια αξιώματα. Υπάρχουν κάποιοι νόμοι, υπάρχει διαφάνεια, αλλά δεν απορρέει από ένα συνταγματικό κείμενο, είναι πρόοδοι που έχουν επιτευχθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών και από την συζήτηση που άνοιξε ο νόμος 20500.

Η συνταγματική αλλαγή έρχεται να αλλάξει αυτή την κατάσταση. Η δημοκρατία έχει επεκταθεί με άμεσους μηχανισμούς, με την υποχρέωση του κράτους για ενημέρωση, με μια δημοκρατία ανυπάκουη, με τη δυνατότητα λαϊκών πρωτοβουλιών για την θέσπιση, αλλαγή η κατάργηση νόμων, με τα τοπικά, κοινοτικά, περιφερειακά δημοψηφίσματα. Το νέο κείμενο περιλαμβάνει πολλούς συμμετοχικούς μηχανισμούς και δομές, η δημοκρατία επεκτείνεται. Συγκεκριμένα περιορίζει τον αριθμό των χρόνων θητείας σε αξιώματα, περιορίζει τις επανεκλογές, προβλέπει το κώλυμα της υποψηφιότητας σε περίπτωση εγκλημάτων που συνδέονται με τη διαφθορά, την υπεξαίρεση κεφαλαίων, προβλέπει την κατάργηση των ισόβιων συντάξεων. Με λίγα λόγια ο έλεγχος του πολιτικού συστήματος βελτιώνεται, με γνώμονα τις δημοκρατικές βελτιώσεις.

Το δεύτερο πράγμα που παρέλειψα να αναφέρω είναι η ίδρυση του κράτους Αυτόνομων Περιφερειών, αποτέλεσμα της έντονης απαίτησης των περιφερειών για μεγαλύτερη αυτονομία και μεγαλύτερη εξουσία. Κυρίως όσες/οι εργάζονται στη δημόσια διοίκηση γνωρίζουν ότι υπάρχει ισχυρή εξάρτηση από την πρωτεύουσα, από το Σαντιάγο. Η Χιλή είναι μια πολύ μεγάλη χώρα, αλλά παρ' όλα αυτά όλα λειτουργούν σαν το Σαντιάγο να ήταν η Χιλή. Περισσότερο από το 84% του εθνικού προϋπολογισμού διαχειρίζεται απευθείας στο Σαντιάγο.

Μπ.Σολεδάδ: Ένα παράδειγμα από την βουλευτική μου εμπειρία. Ως ακτιβίστρια έγινα βουλεύτρια και απορρίψαμε τον προϋπολογισμό επειδή προέβλεπε 60% για τις μεταφορές στο Σαντιάγο και για την υπόλοιπη χώρα μόνο 40%. Δεν ήταν δίκαιο και καταφέραμε να τον απορρίψουμε.

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς: Φυσικά. Ο μέσος όρος του προϋπολογισμού δεν κατάφερε να πέσει κάτω από το 84% όσον αφορά την εκτέλεση των δημόσιων πόρων στο Σαντιάγο. Για να αλλάξεις ένα φανάρι σε μια γωνία, στο Μαγαγιάνες πρέπει να ζητήσεις άδεια από το Σαντιάγο. Δηλαδή η εκτέλεση των δημόσιων δαπανών αποφασίζεται σε ένα γραφείο στον ενδέκατο όροφο.

Μπ.Σολεδάδ: Και δεν είναι μόνο οι ανάγκες της περιοχής αλλά και ο τρόπος με τον οποίο διοικείται το κράτος. Όλα είναι συγκεντρωτικά στο Σαντιάγο και τα χρήματα που δεν πρόκειται να επενδυθούν στις οδικές ανάγκες, την εκπαίδευση, την υγεία όλα κρίνονται από μια συγκεντρωτική απόφαση. Επειδή είμαστε μεγάλη χώρα και έχουμε διαφορετικά κλίματα, από την έρημο μέχρι την Ανταρκτική και επειδή υπάρχουν πολύ διαφορετικές απαιτήσεις, αυτός ο συγκεντρωτισμός δεν επιτρέπει να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της χώρας. Επιπλέον, από την άλλη πλευρά, έχουμε διάφορους φυσικούς πόρους: εξόρυξη, δασοκομία παρατηρείται το φαινόμενο να μην πληρώνονται οι φόροι στις περιοχές όπου παράγεται ο πλούτος αλλά εκεί όπου οι ιδιοκτήτες έχουν τα εμπορικά τους γραφεία. Δηλαδή στο Σαντιάγο.

Στο νέο Σύνταγμα αναφέρεται ότι κάθε περιοχή θα μπορεί να δημιουργήσει μια κρατική εταιρεία, που θα συγκεντρώνει και θα διαχειρίζεται τους πόρους της. Η πρώτη μορφή κράτους με την οποία έρχονται σε επαφή οι δημότισσες/ες και οι πολίτες είναι οι δήμοι. Και όμως αυτοί οι δήμοι έχουν έναν τόσο παράξενο τρόπο να κατανοούν τους δικούς τους πόρους. Δηλαδή είναι πολύ πενιχροί, δημιουργείται περισσότερη φτώχεια, περισσότερη ανισότητα. Ακόμα και όταν υπάρχει ένα

«αλληλέγγυο» σύστημα διανομής, δεν είναι αρκετό. Έτσι αυτό το σύνταγμα έρχεται να δώσει μια απάντηση στην δομή του κράτους. Διότι πραγματικά το σύστημα στις περιφέρειες είναι πολύ διαφορετικό από αυτό στην πρωτεύουσα. Είναι τόσο διαφορετικό που ο κατώτατος μισθός δεν υπάρχει στις περιφέρειες, οι αγρότες στην τάδε περιοχή εργάζονται για 250 χιλιάδες πεσος.

Ε: Θα θέλαμε να μας πει η κάθε μια λίγα πράγματα για τη δική της εμπλοκή σε όλη αυτή την πολιτική διαδικασία.

Αλ. Σαλίνας: Ως δημοτική σύμβουλος είμαι πολύ κοντά στην τοπική αυτοδιοίκηση, στον δήμο. Πριν από το κοινωνικό ξέσπασμα, είχαμε δημιουργήσει κινήσεις πολιτών χωρίς πολιτικά κόμματα, για να ενημερώσουμε τον πληθυσμό για την ανάγκη ενός νέου συντάγματος. Ξεκινήσαμε να πηγαίνουμε σε τοπικά πανηγύρια και άλλες γιορτές με περίπτερα, τραπεζάκια, δίνοντας πληροφορίες και μοιράζοντας φυλλάδια. Η διαδικασία του δημοψηφίσματος επομένως ήταν πολύ ενεργή. Και τότε δεν ήμουν ακόμα δημοτικός σύμβουλος, αυτό είναι πολύ σημαντικό να το πω, ήμουν απλά μια ακτιβίστρια. Στην πραγματικότητα ήμασταν πεπεισμένες/οι ότι θέλαμε ένα νέο Σύνταγμα και ξέραμε ποιος θεσμός θα έπρεπε να το φτιάξει. Είχε ήδη αποφασιστεί ότι θα υπάρξει ένα Συντακτικό Συμβούλιο και όχι μια συντακτική συνέλευση. Είχε υπάρξει λοιπόν πριν το αίτημα για συντακτική συνέλευση, δηλαδή να συμμετέχουν πολλοί άνθρωποι στην συντακτική συνέλευση και να λαμβάνουν αποφάσεις αλλά τελικά δεν πέρασε αυτή η άποψη. Τελοσπάντων επιστρέφοντας στους δήμους, κατά την περίοδο των εκλογών και παράλληλα με την εκλογή των ψηφοφόρων για το Συντακτικό Συμβούλιο γινόταν και η εκλογή του δημάρχου και των συμβούλων. Η διαδικασία επομένως περιλάμβανε τρεις ψήφους σε μία. Σε αυτές τις εκλογές η Μπιμπιάνα πήρε το χρίσμα για να κατέβει ως υποψήφια δήμαρχος, εγώ εκλέχτηκα σύμβουλος, η Ελίσα επίσης. Φυσικά αυτή η διαδικασία μπλέχτηκε με την πανδημία, τράβηξε σε μάκρος και όλα τα γνωστά. Πάντως από τη θέση μου είχα πρόσβαση στον κυβερνητικό μηχανισμό. Πάντως ήταν τόσο έξυπνοι που μέσω του γραφείου του ελεγκτή, που είναι ένα ισχυρό όργανο με μεγάλη εξουσία αποφασίστηκε ότι όλοι όσοι κατέχουν δημόσιο αξίωμα, δεν πρέπει να κάνουν προεκλογική καμπάνια υπέρ του νέου συντάγματος.

Ελ.Γκιουστινιάνοβιτς: Όχι μόνο καμπάνια, δεν μπορεί να ενημερώσει, δεν μπορεί να κάνει τίποτα σχετικό με το δημοψήφισμα.

Αλ. Σαλίνας: Λοιπόν, τι έκανα για να στηρίξω την συνταγματική διαδικασία; Πρώτα από όλα εκτός ωραίου εργασίας συμμετείχα στα κορναρίσματα στον δρόμο για να θυμάται ο κόσμος τα αιτήματά μας. Τα Σαββατοκύριακα έβγαινα με την Μπίμπι μια δυο φορές γιατί δεν μας επέτρεπαν μέσα στην πανδημία. Στον δήμο που δουλεύω μου έβαλαν πρόστιμο...Επίσης κάναμε πολλή δουλειά στα κοινωνικά δίκτυα, ποστάροντας την φωτογραφία του συντάγματος και εξηγώντας αυτά τα περίπλοκα άρθρα, έτσι ώστε να μπορέσουμε να έρθουμε πιο κοντά και νομίζω ότι αυτό ήταν πολύ σημαντικό. Εκεί που ζω υπάρχουν 24 πανηγύρια, 2 φορές την εβδομάδα έχουμε πανηγύρι και δεν μπορώ να συμμετέχω, δεν μπορώ να πάω να προπαγανδίσω πρακτικά, να μοιράσω πληροφορίες, το φυλλάδιο, το πανό, να μιλήσω στον γείτονα, τίποτα....

Ε: Δεν μπορούσε να γίνει;

Αλ.Σαλίνας: Όχι, πολύ λίγο, νομίζω ότι αυτό ήταν πολύ καθοριστικό. Ωστόσο κάναμε καμπάνια μέσω των κοινωνικών δικτύων, στα οποία δεν έχουν όλοι πρόσβαση, φυσικά, δεν έχουν οι ηλικιωμένοι, υπάρχουν μέρη όπου δεν υπάρχει διαδίκτυο. Και αυτό δεν συνέβη μόνο σε μένα, συνέβη σε πολλούς ανθρώπους, επειδή ήμασταν αυτοί οι άνθρωποι που με κάποιο τρόπο είπαμε ότι θα επιλέξουμε μια θέση που θα μας επέτρεπε να ασκήσουμε περισσότερη πίεση. Όμως αυτό μας το αξίωμα σήμαινε επίσης έναν ζουρλομανδύα, δεν μπορούσες να μπεις εδώ, δεν μπορούσες να μπεις εκεί. Ήταν πολύ επιδέξιοι...

Μπ.Σολεδάδ: Ως κοινωνικές ηγέτιδες, ως ακτιβίστριες κάναμε αυτό που κάναμε και νιώθουμε πολύ περήφανες γι' αυτό, επειδή καταφέραμε να επηρεάσουμε λίγο τις κοινότητες που κατάφεραν να κερδίσουν στις εκλογές. Αποφασίσαμε να αντιμετωπίσουμε την μυθική λίστα για πρώτη φορά στην ιστορία και είπαμε: δεν θα κάνουμε προεκλογική εκστρατεία για τους πολιτικούς, σήμερα θα ενδυναμώσουμε τους εαυτούς μας και θα στηρίξουμε τις δικές μας υποψηφίους. Μπορέσαμε να κινητοποιήσουμε πολλές κοινωνικές οργανώσεις, αλλά είχαμε ένα πλεονέκτημα, γιατί δεν ήμασταν μόνο κοινωνικές οργανώσεις αλλά συνδεθήκαμε με τις δημότισσες και δημότες. Συμμετείχαν μαζί μας σε αυτό το συλλογικό όνειρο. Θέλαμε ένας από εμάς να προεδρεύει τοπικά. Καταφέραμε να συγκεντρώσουμε 40.000 ψήφους για το αξίωμα του δημάρχου. Ήταν τιμή μας να συμβεί αυτό. Δεν έπαιξε ρόλο η τηλεόραση στην περιοχή μου γιατί έχουμε ένα κοινωνικό και περιβαλλοντικό κίνημα που προστατεύει το νερό, το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής των δημοτών μας. Τα βάλαμε με τον Λούξι, έναν από τους πλουσιότερους άνδρες της Χιλής, αντιταχθήκαμε στα σχέδια ενεργοποίησης της αντλίας εξόρυξης νερού και καταφέραμε να τον σταματήσουμε. Στο μεταξύ όμως η φωτογραφία μου εμφανίστηκε στον Τύπο με την σημείωση ότι είμαι ένα επικίνδυνο άτομο για τη χώρα επειδή είμαι περιβαλλοντική ακτιβίστρια. Έτσι, οι συνάδελφοί μου και ο κόσμος αποφάσισαν ότι πρέπει να είμαι υποψήφια. Πλέον ως δημοτική σύμβουλος υποστήριξα μαζί με τις υπόλοιπες/ους κατοίκους τους αγώνες υπεράσπισης του νερού. Επίσης υποστηρίξαμε δημόσια ότι δεν εμπιστευόμαστε τον δήμαρχο που έχουμε αυτή τη στιγμή γιατί δεν έχει αυτές τις ρίζες στην κοινότητα, δεν ζει στην κοινότητα. Εν τέλει ήρθε και η ώρα του συντάγματος. Πιστεύαμε πολύ σε αυτή τη διαδικασία ειδικά γιατί θα καταφέρνουμε να για να αφαιρέσουμε τη δυνατότητα των πολιτικών να ιδιωτικοποιούν και γενικά να αποφασίζουν για το νερό. Στη χώρα μας δυστυχώς οι πολιτικοί αποφασίζουν για το νερό. Είναι ένα «δικαίωμα» στο νερό αυτό που έχουν. Φανταστείτε ότι ο Σαλντιβάρ έχει έναν υδροβιότοπο, του ανήκει ένας υδροβιότοπος ή τελοσπάντων ο μισός. Λοιπόν ξέρετε τι έκανε; Αυτό είναι πραγματικό τρελό. Έβαλε έναν φράχτη γύρω από τον υδροβιότοπο. Και αυτός ο άνθρωπος είναι ένας πολιτικός εκλεγμένος από τον λαό. Για να επιστρέψω στην συνταγματική διαδικασία, για όλους αυτούς τους λόγους, όλες και όλοι, υποστηρίξαμε το νέο σύνταγμα επειδή προέβλεπε ότι τα δικαιώματα του νερού θα επέστρεφαν στο κράτος και δεν θα ανήκαν πλέον σε αυτούς τους ανθρώπους, ούτε θα ήταν ιδιωτικά. Παλεύοντας τα περιβαλλοντικά ζητήματα, πήγαμε στις χειρότερες παραγκουπόλεις, εκεί όπου δεν πηγαίνει κανείς, ούτε καν ο δήμαρχος. Πήγαμε επειδή είμαστε χωρικοί και ντόπιοι, επειδή παρόλο που έχουμε ένα αξίωμα αυτή τη στιγμή, εξακολουθούμε να είμαστε εκπρόσωποι του λαού και

των αναγκών του. Έτσι, ήμασταν στο πλάι των συμβούλων για το Σύνταγμα, για να τους δώσουμε ιδέες, πήγαμε στο κολέγιο των δασκάλων, αν και όπως είπε η Αλεχάνδρα δεν μπορούσαμε να συμμετέχουμε σε καμπάνιες με τους βουλευτές. Σχεδόν όλοι όσοι είχαν τη δυνατότητα να κάνουν προεκλογική εκστρατεία ήταν εναντίον μας, περισσότερο οι δεξιοί παρά εμείς. Εμείς βέβαια συνεχίσαμε να κάνουμε περιοδείες σε όλες τις περιοχές και μπορούσαμε να βγαίνουμε γιατί ο κόσμος δεν ήξερε ότι ήμουν βουλεύτρια ή ότι η Αλεχάντρα ήταν δημοτική σύμβουλος. Κυκλοφορούσαμε σαν άγνωστες και πείθαμε τον κόσμο, σαν να ήμασταν απλώς κάποιες που έκαναν προεκλογική εκστρατεία. Και όλα αυτά αποφεύγοντας να φωτογραφηθούμε. Ήταν μια κάπως κρυφή καμπάνια κατά τη διάρκεια της οποίας προσπαθούσαμε να εξηγήσουμε στον κόσμο ότι το νέο Σύνταγμα δεν ήταν κάτι κακό. Και συνεχώς είχαμε να αντιμετωπίσουμε τις φήμες που διαδίδονταν στα κοινωνικά δίκτυα. Σήμερα έχουμε καταφέρει να περάσουμε ένα νόμο για τον έλεγχο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης προκειμένου να δημιουργηθεί μια επιτροπή έρευνας για να δούμε από πού προήλθαν τα fake news, ποιος πλήρωσε το Facebook για να διαδώσει τόσα πολλά ψέματα. Πρέπει να δημιουργήσουμε αυτή την επιτροπή για να μην ξανασυμβεί αυτό, διότι ακόμα και πολλές/οι κοινωνικές ακτιβίστριες/ες χάνουν την εμπιστοσύνη τους και την διάθεσή τους για αγώνα με όλα αυτά που συμβαίνουν.

Για παράδειγμα έχουμε έναν αγώνα ενάντια σε μια διεθνή συμφωνία ανάμεσα στην Χιλή και σε άλλες χώρες. Σύμφωνα με αυτήν περιορίζονται οι φυσικοί μας πόροι και βγαίνουν κερδισμένοι από την εκμετάλλευσή τους μόνο οι πλουσιότεροι. Απέναντι σε αυτή την συμφωνία υπήρξε μια διαμαρτυρία έξω από το κοινοβούλιο. Σε αυτήν δεν συμμετείχαν περισσότερα από 100 άτομα, όταν στο παρελθόν κατεβαίναμε χιλιάδες για το περιβάλλον, στον δρόμο. Βλέπουμε λοιπόν πως υπονομεύεται η εμπιστοσύνη του κόσμου στα κινήματα . Εμείς όμως πρέπει να την ανακτήσουμε. Πρέπει να ασχοληθούμε με αυτά που έχουμε ήδη εντοπίσει ως αρνητικά ζητήματα, να τα βελτιώσουμε και να μπορέσουμε να προχωρήσουμε, αν όχι σε ένα νέο σύνταγμα τουλάχιστον στην αλλαγή που θέλουμε.

Διότι ξαφνικά ως δια μαγείας λένε πως δεν χρειαζόμαστε τα 2/3 για την ψηφοφορία αλλά τα 4/7. Όμως αν ήταν έτσι από την αρχή τότε δεν θα χρειαζόταν να φτιάξουμε ένα νέο σύνταγμα, δεν θα είχαμε βγει στο δρόμο. Και αυτοί που ξεκίνησαν και καλλιέργησαν αυτό το κλίμα απαξίωσης ήταν οι Χριστιανοδημοκράτες και η γερουσιαστής Χιμένα Ρινκόν. Αυτή άρχισε να μιλά για την απόρριψη όλων των πολιτικών. Αυτών που δεν είναι ούτε αριστεροί ούτε δεξιοί αλλά μια πολιτική ελίτ που υπερασπίζεται τα προνόμιά της. Αυτοί λοιπόν ενώθηκαν και οργάνωσαν την εκστρατεία για την απόρριψη του Συντάγματος. Δεν καλούσαν σε ψήφο, αλλά όταν βγαίναν στις τηλεοράσεις έλεγαν: Εμείς θα απορρίψουμε αυτό το σύνταγμα, αλλά ξέρετε τι θα σας δώσουμε; Θα αλλάξουμε τον αριθμό των βουλευτών που απαιτείται για να αλλάξει ένας νόμος. Εμείς σας ακούμε και θα αλλάξουμε εμείς οι ίδιοι τους νόμους. Δηλαδή ότι δεν είχε επιτευχθεί μέσα σε 30 χρόνια, έγινε μέσα σε δύο βδομάδες.

Οπότε για όσες/ους από εμάς ήταν τόσο καιρό στους δρόμους ήταν μια κοροϊδια. Ακόμα και σήμερα μέσα στην βουλή τσακώνονται. Βλέποντας αυτή την κατάσταση, αν και δεσμεύομαι με το έγγραφο εμπιστευτικότητας που έχω υπογράψει, επειδή έχω εμπιστοσύνη στα κορίτσια, τους είπα

εμπιστευτικά ότι είναι σχεδόν αδύνατον να έχουμε ένα νέο σύνταγμα. Τα μικρά κόμματα τα πέταξαν έξω από την διαδικασία. Έπρεπε να παλέψουμε για να υπάρχει τουλάχιστον έστω και ένας εκπρόσωπός τους στην διαδικασία.

Και τι λέγαν αυτοί για να καθυστερήσουν την διαδικασία; Λέγανε τώρα θα έχουμε την ψήφιση των προϋπολογισμών και ο κόσμος θα έχει εκεί στραμμένη την προσοχή του, μετά έρχονται τα Χριστούγεννα και ο κόσμος θα ανησυχεί για τα Χριστούγεννα, έρχονται οι γιορτές και ο κόσμος θα ανησυχεί για τις γιορτές; Και έτσι καθυστερούσαν συνεχώς την διαδικασία. Εμείς όμως δεν το θέλουμε αυτό, θέλουμε να σκεφτόμαστε τις δυνάμεις μας χωρίς την επιρροή της τηλεόρασης, θέλουμε να δυναμώσουν τα κινήματα που είναι αποδυναμωμένα αυτή την στιγμή, θέλουμε να αλλάξουν τα πράγματα και για αυτό στηρίζουμε την συνταγματική διαδικασία και τους ψηφοφόρους που είναι υπέρ. Και θα συνεχίσουμε να τις στηρίζουμε, να στηρίζουμε τους νέους ανθρώπους που αγωνίζονται . Δεν θα επιτρέψουμε να μας βάλουν να πληρώσουμε το κόστους του αγώνα μας με μια ήττα. Μας θέλουν ηττημένους και χωρίς πολιτικά αξιώματα. Ότι και να κάνουν εμείς θα συνεχίσουμε να λέμε πως άξιζε τον κόπο ο αγώνας μας. Επίσης θέλω να πω πως υπάρχουν ευθύνες και του κόσμου και για την άθλια κατάσταση στην οποία βρίσκεται.

Με την Αλεχάνδρα κάναμε επισκέψεις σε σπίτια στις περιοχές που επηρεάζονται από τον δήμαρχο. Και είδαμε το νερό να έρχεται σαπισμένο έξω από τα σπίτια τους, σε σημεία που ήταν γεμάτα σκουπίδια. Και μας έλεγαν: Τι να κάνουμε; Αφού αυτό μας προσφέρει το κράτος. Και φυσικά οι πρόεδροι και οι δήμαρχοι δεν μπήκαν στην διαδικασία να ξεκαθαρίσουν ότι αυτοί ευθύνονται για την κατάσταση αυτή και ότι όσες/οι είναι με το νέο σύνταγμα δεν έχουν καμία σχέση με τις πολιτικές που εξαθλιώνουν τον κόσμο. Ο κόσμος μπερδεύτηκε και τιμώρησε με την ψήφο απόρριψης όσους εμφανίζονταν στην περιοχή του και εξέλαβε διαφορετικά αυτό το ναι ή όχι στο Σύνταγμα. Με την ψήφο στο όχι, απέρριπτε τα πάντα. Και δυστυχώς αυτή είναι η κατάσταση μέχρι και σήμερα.

Σημειώσεις της Μεταφράστριας:

1. Μεταγραφή ονομάτων: Ελίσα Γκιουστινιάνοβιτς, Αλεχάνδρα Σαλίνας Ινοστρόσα και Μπιμπιάνα Σολεδάδ Ντελγάδο Ρικέλμ
2. Η Λα Κόντες είναι μια πολύ κυριλέ περιοχή στα περίχωρα του Σαντιάγο, γεμάτη ουρανοξύστες, πολυτελή ξενοδοχεία κλπ. Στη συλλογική συνείδηση έχει καταγραφεί ως η πατρίδα των ελίτ.
3. Το κούμπρες (Cumbres) αποτελεί μια «αλυσίδα» καθολικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στην οποία φοιτούν παιδιά των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων στην Λατινική Αμερική.
4. Περισσότερα για το πολιτικό συντακτικό σώμα η αναγνώστρια μπορεί να βρει στον επίσημο ιστότοπο https://www.chileconvencion.cl/que-es-la-convencion-constitucional/
5. Αναφέρεται στον Αντρές Σαλντιβάρ, χριστιανοδημοκράτη νεοφιλελεύθερο, Χιλιανό πολιτικό, γνωστό και ως el chico ο οποίος κατείχε πολλά δημόσια αξιώματα από την δεκαετία του 60 μέχρι σήμερα.

*Στη φωτογραφία εμφανίζονται από αριστερά προς τα δεξιά Αλεχάνδρα Σαλίνας Ινοστρόσα, Γιώργος Σουβλής, Ελίσα Γκιουστινιάνοβιτς, Μπιμπιάνα Σολεδάδ Ντελγάδο και Ρόζα Βασιλάκη